

Pospíšil, Ivo

Šíře, hloubka, syntéza : (k jubileu Danuše Kšicové)

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. X, Řada literárněvědné slavistiky. 2002, vol. 51, iss. X5, pp. [99]-103

ISBN 80-210-2811-4

ISSN 1212-1509

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/102996>

Access Date: 16. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

JUBILEA

IVO POSPÍŠIL

ŠÍŘE, HLOUBKA, SYNTÉZA (K jubileu Danuše Kšicové)

Léta letí, proud vědeckých prací sílí... 26. dubna 2002 oslaví významné životní jubileum profesorka Masarykovy univerzity, česká slavistka a komparatistka **Danuše Kšicová**, doktorka věd o umění (nar. 1932 v Brně; viz naši jubilejní stať *Významná komparatistka. K životnímu jubileu Danuše Kšicové*. SPFFBU, XLVI, D 44, 1997, s. 121–123, přetištěno v Univerzitních novinách 1997, č. 1, s. 9–10). Její vědecké práce zrály a zrají jako víno: na přelomu druhého a třetího tisíciletí jednak syntetizovala své výzkumy, jednak prohlubovala a zmnožovala jednotlivé problémové okruhy. Kromě dílčích studií, které vytvářejí nový kruh syntézy a vyšly u nás i v zahraničí, jsou podle mého názoru klíčové tři knižní publikace.

Několik měsíců po pětadesátinách jí vychází průkopnická práce o secesi (*Secese. Slovo a tvar*. Masarykova univerzita, Brno 1998). Málodky se podaří propojit čtivost s akademickou akribií, kvalitní literární styl s obrazovými přílohami v tak harmonický celek. Autorka se po léta zabývá srovnáváním různých druhů umění, je členkou mezinárodní asociace *Ars Comparationis* a předsedkyní české filiálky této organizace; ústředním bodem jejího bádání zůstává poetika moderny, zejména secese, v níž se výrazně projevila nejen architektura a výtvarné a užité umění, ale také literatura. V první kapitole výpravné publikace *Moderna a secese* analyzuje pro secesi typický vztah Evropy a Orientu na Turgeněvově povídce *Píseň vítězné lásky*, cestu do hlubin lidské duše prezentuje na Čechovovi, Gorkém, Ladislavu Klímovi a Valeriji Brjusovovi. Zvláštní kapitole s názvem *Theatrum mundi* pak věnuje ruské dramatické tvorbě, poetice secesní dramatiky, secesi v dramatickém díle Čechovově, kategoriím groteska, absurdna, symbolice barev v Blokově *Písni osudu* a obrazům masky a hada. Vynikající jsou studie o Dušanu Jurkovičovi, Charlesi Rennie Mackintoshovi a Ivanu Bilibinovi v kapitole *Proměny tvaru*. A nakonec pointa v oddíle *A co básník*, v němž zazáří osobnosti Antonína Sovy, Otokara Březiny, ale také srovnávací pohledy na Březinu a ruské mladší symbolisty i rozbor impresionistického stylu Konstantina Balmonta, spojitost romantismu a secese na příkladu Poeově, Balmontově, Apollinairově a Chlebnikovově, estetický systém A. Bělého, folklórní motivy u A. Achmatovové a „hledání smyslu“ u malíře a básníka N. K. Rericha. Monografie je v pravém slova smyslu objevnou prací, v níž autorka prozkoumala dosud méně známé umělecké vrstvy a ukázala na složitosti vzájemného prolínání různých druhů umění. Právě secese, umělecký směr a sloh charakteristický mimo jiné pro střední Evropu, který na počátku 20. století ovládl v podstatě celý svět a na jeho sklonku se jeho podněty do umění znovu vracejí, umožnil autorce proniknout za clonu dosud jen málo průhledných jevů.

Vpravdě průkopnickou prací je edice, překlad a komentář k dosud nevydanému eseji K. D. Balmonta (**K. D. Balmont: Duše Českých zemí ve slovech a činech**. Básnické eseje a překlady, rus. orig. rukopisu Duša Čechii v slove i v dele. Poetičeskije ocenki i obrazcy. Capbreton 1931, vydání, překlad, studie, komentáře Danuše Kšicová. Masarykova univerzita, Brno 2001). Konstantin Balmont (1867–1942) byl jedním z nejvýznamnějších představitelů ruského symbolismu a impresionismu. Byl polyglotem a byl předurčen k překládání (mj. z němčiny, francouzštiny, španělštiny, angličtiny, ale také z polštiny a z češtiny). Z jeho překladů z české literatury vyšly ukázky v pražském ruském emigrantském časopise Volja Rossii (1927) a Vybrané verše Jaroslava Vrchlického (1928). Je tedy svazek, který našla paní PhDr. Irena Camutaliová v pozůstalosti českého politika a rusofila Karla Kramáře, konečně celistvým projevem Balmontova zájmu o českou literaturu. Šlo o dílo zamýšlené k publikaci (rus. název Duša Čechii v slove i dele, 1931). Balmontův dopis K. Kramářovi z 19. října 1931 svědčí o tom, že se ruský básník spoléhal na českého politika a příznivce ruské emigrace jako na mecenáše a potenciálního vydavatele. To se však stalo až nyní. V úvodním textu, který je vlastně původním Balmontovým medailonem, píše D. Kšicová také o své návštěvě ruského města Šuja, kde Balmont chodil do gymnázia a kde se roku 1994 konala mezinárodní konference o Balmontovi (ostatně fotografie odsud i odjinud jsou ozdobou této publikace; autorka sledovala Balmontův osud v Rusku i ve Francii). D. Kšicová vydala Duši Českých zemí v originále a souběžně v svém českém překladu (datace v Capbreton 1931). Edice obsahuje část Duše Českých zemí s Balmontovým vyznáním Slovanům a Čechům s překlady básní K. H. Máchy (úryvek Máje), Jana Nerudy (Matičce), Jaroslava Vrchlického, najdeme tu však i jiné texty. Nejzajímavější a pro nás důležité je, které vrstvy české poezie Balmont vyzvedával: J. Vrchlického, Otakara Březinu, Antonína Sovu, Jana Rokytu, ale také Petra Bezruče, Karla Tomana, Otakara Theera. Svazek obsahuje také studii o Paulu Selverovi jako překladateli z češtiny (ten ostatně pro Balmonta českou poezii a literaturu vůbec objevil), recenzi knihy V. Vaňka Moje válečná Odyssea z roku 1925, partii Češi o Rusku včetně textů R. Medka, F. Kubky, J. Pelíška, R. Schwarzové. Zdánlivě překvapivá je Balmontova láska k Jiřímu Wolckovi (když si uvědomíme jejich diametrálně odlišné ideologie), v němž uviděl skutečného básníka. Příznačné je, že se v knize neocitl nikdo z koryfejí generace českých básníků období proletářské poezie a poetismu. Stojí to za zamyšlení. Svazek Duše Českých zemí (editorka, překladatelka a komentátorka jako Moravanka neulpěla na doslovném překladu slova „Čechija“, jak se nezřídka stává) je doplněn personálními medailony, literaturou předmětu, rejstříkem a bohatou obrazovou přílohou. Kromě toho v svazku najdeme editorčiny podnětné rusky psané studie K. D. Balmont a E. A. Poe a České překlady K. D. Balmonta. Nechejme však hovořit samu editorku: „Název publikace Duše Českých zemí ve slovech a činech vyjadřuje symbolicky úporné putování do hlubin básnických textů, skrývajících substanci duchovního potenciálu země, s níž byli jejich tvůrci spjati. V marné touze po ztraceném domově Balmont navazoval kontakty se slovanskými zeměmi. Českou poezii objevil prostřednictvím anglického překladu. Jazyk zvládl natolik, že mohl úspěšně překládat i tak složitěho autora, jako byl Otakar Březina. Balmontova interpretace české poezie je v mnohém objevná. I v tomto případě platí, že díky pohledu odjinud vidíme lépe sami sebe.“

V projektu edice dramatických textů v ruském originále, a to dvou představitelů ruského symbolismu Konstantina Balmonta a Valerije Brjusova, spojila jubilanťka své síly s brněnským teatrologem, svým žákem P. Kleinem (**Dramatika ruského symbolismu. Hry v originále I. Konstantin Balmont, Valerij Brjusov**. Vydání, studie, komentáře Danuše Kšicová, Pavel Klein. Ústav slavistiky, Ústav divadelní a filmové vědy, FF MU, Brno 2001).

Svazek uvádí editorka studií o dramatech ruského symbolismu. Zde ukazuje na prameny tohoto směru v ruské literatuře a obecně v umění, mj. v dramatech A. N. Ostrovského a V. S. Solovjova. Autorka v úvodním textu vzpomíná na známou nechuť tehdejších sovětských úřadů (i vědců) zpřístupňovat archivní materiály cizincům („Ten Brjusov psal bůhvíjaké věci, copak to můžeme dát někomu číst?“) a na nemožnost některé texty publikovat, i když řada z nich vyšla i za sovětského režimu, nejčastěji však až v době tzv. glasnosti a perestrojky. Inspirativní svazek obsahuje Balmontovo drama Tři květenství (Tri rascveta, 1904–1905) a pak sérii Brjusovových dramát, a to

Poutník (1910–1911), Protesiláos zemřelý (1911–1912), Země (1904–1905), Diktátor (1921), Svět sedmi pokolení (1927), Pythagorovci (1920), Vášně na letním bytě (1893) a Napravení hráče (asi poč. 20. let, vyd. 1927). Charakter textů nutí myslet především na charakter symbolismu obecně a ruského zvláště a také na v jistém smyslu umělost tradičních klasifikací; zejména ve vypjatém období 1903–1907 a pak znovu v letech po revolučním roce 1917 je patrné celkové směřování k utopii či lépe antiutopii a fantastickým námětům: řekl bych, že si Brjusov – zejména v Diktátorovi a ve Světě sedmi pokolení (generací) – nezádá s triviální produkcí, která tehdy zaplavovala svět a svůj původ odvozovala buď z autochtonních kořenů, nebo přímo z tvorby H. G. Wellse (jen v české literatuře se podobných témat dotýká řada dnes již zapomenutých autorů). To současně vytváří pozoruhodné žánrově tematické podloží a vede nutně k úvahám o tom, že proslulá Zamjatinova antiutopie *My* nebyla ani v ruské literatuře tak osamělá, jak to bývá někdy prezentováno. Editorčiny studie a komentáře teatrologa P. Kleina otvírají dokofán dveře do dosud zcela skrytého textového prostoru, který má – jak již uvedeno – literárněhistorický a tematický význam, ale může být i pobídkou české divadelní dramaturgii. Interdisciplinarita, objevnost a tato potenciální praktická implikace činí tento svazek zajímavým nejen pro rusisty a nejen pro teatrology.

Jubilantka nejen rozšiřuje a prohlubuje svá srovnávací a žánrová studia, ale významně se podílí na organizaci vědeckého života a na stycích české a brněnské slavistiky se zahraničními pracovišti přednáškovými turné a účastí na mezinárodních sympoziiích, konferencích a badatelských projektech, na které naše literárněvědná veřejnost netrpělivě čeká. Mnoga léta!

VÝBĚROVÁ BIBLIOGRAFIE

(Soupis navazuje na bibliografii otištěnou ve Sborníku prací filozofické fakulty brněnské univerzity D 44, 1997, 124–126. Pořízen byl k 16. 1. 2002. Neuvádí drobnější články a překlady.)

Knižní publikace

1998

- Secese. Slovo a tvar.* Brno, Masarykova univerzita 1998, 48 čb., 40 barevných obr. příloh, 320 s. ISBN 80–210–1970–0
- Litteraria humanitas.* Alexandr Veselovskij, VI. Brno, Masarykova univerzita 1998 (red. edice spolu s I. Pospíšilem). ISBN 80–210–1437–7

2001

- K. D. Bal'mont, *Duše Českých zemí ve slovech a činech.* Z dějin rusko-českých literárních vztahů. Vydání, překlad, studie, komentáře. Brno, Masarykova univerzita 2001, 339 s., 29 čb. obr. příloh. ISBN 80–210–2560–3
- Drama ruského symbolismu. Hry v originále* I. K. D. Balmont, V. Ja. Brjusov. Vydání, studie, komentáře. (Spoluautor Pavel Klein.) Brno, MU 2001, 365 s. ISBN 80–210–2690–1
- Slovník ruských, ukrajinských a běloruských spisovatelů.* (spoluautorka) Praha, Libri 2001. ISBN 80–7277–068–3

Studie, stati, články

1997

- Kolcov – fenomén ruského romantismu.* SPFFMU D 44, 1997, 39–52.
- Ital'janskoje Vozroždenije v tvorčestve D. S. Merežkovskogo.* Litteraria humanitas V, Západ – Východ 1998, 110–121. ISBN 80–210–0969–1

- T. G. Masarik v kontexte češko-russkích literaturných vzaimootnošenij.* – T. G. Masarik i Ros-sija. St.-Peterburg 1997, 16–21.
- Nitranská „Bílá místa“.* Univerzitní noviny 10/1997 (31. 10.), 26–27.
- Alexandr Veselovskij v Brně. Opera Slavica VII. 1997, č. 1, 49–52.
- Skripka Rotšil'da* (Problemy interpretacii). Anton P. Čechov. Philosophie und Religion in Leben und Werk. Die Welt der Slaven. München, Verlag Otto Sagner 1997, 587–593.
- Mythen der Theatervorhänge. Gustav Klimts Frühwerk in Böhmen.* Germanoslavica IV (IX) 1997, 289–298.
- T. G. Masarik v kontexte češko-russkích literaturných vzaimootnošenij.* – T. G. Masarik i Ros-sija. St.-Peterburg 1997, 16–21.

1998

- Mýtus a filozofie života v poetice ruské a české moderny.* Česká slavistika 1998. České přednášky pro XII. Mezinárodní sjezd slavistů, Krakov 1998. Praha, Slovanský ústav, Euroslavica 1998.
- Nikolai Alekseevich Polevoi 1796–1846. Novelist, historiographer, critic, and translator.* Reference Guide to Russian Literature. Chicago, Fitzroy Dearborn Publishers 1998, 654–655.
- Lyrické cykly Andreje Bělého.* Biele miesta II. Nitra 1998, 128–138.
- Poetika masky v ruské moderně.* Slavica Litteraria XI, Brno. MU 1998, 49–54.
- Skripka Rotšil'da* (Problemy interpretacii). Anton P. Čechov. Philosophie und Religion in Leben und Werk. B. 1. Die Welt der Slaven. München, Verlag Otto Sagner 1997, 587–593. ISBN 3–87690–675–X
- Mýtus a filozofie života v poetice ruské a české moderny.* Česká slavistika 1998. České přednášky pro XII. Mezinárodní sjezd slavistů, Krakov 1998. Praha, Slovanský ústav, Euroslavica 1998, 199–205. Detto: Slavia 1998.
- Ital'janskoje Vozroždenije v tvorčestve D. S. Merežkovskogo.* Litteraria humanitas V. Západ – Východ, Brno 1998, 110–121. ISBN 80–210–0969–1
- Cestami návratů.* Litteraria humanitas VI. Alexandr Veselovskij a dnešek. Brno 1998, 11–12. ISBN 80–210–1879–8
- Novyje tolstovskije materialy.* Sborník prací FF brněnské univerzity X. Slavica Litteraria X 1, 1998, 87–90. ISBN 80–210–1830–5, ISSN 1212–1509
- Aleksandr Veselovskij i problemy interdisciplinarnoj komparativistiki.* Litteraria humanitas VI. Alexandr Veselovskij a dnešek. Brno 1998, 14–22. ISBN 80–210–1879–8
- K jubileu čestného doktora Masarykovy univerzity.* Universitas 1998, 1, 46.
- The Poetics of Czech Humor.* (Hašek, Čapek, Hrabal). Studia Slavica Hungarica 43, 1998, 341–349.

1999

- Symbolismus a secese.* E. Maliti a kolektiv, Symbolismus v kontextoch a súvislostiach. Bratislava ÚSL SAV 1999, 55–65. ISBN 80–88815–11–8.
- Češko-russkije literaturnyje otnošenija v epochu modernizma.* Związki między literaturami narodów słowiańskich w 19 i 20 wieku. Lublin. Wyd. Uniwersytetu M. Curie-Skłodowskiej 1999, 199–212.
- Proměny básnické sbírky (Genealogie Popele Andreje Bělého).* Sborník prací FF MU, Slavica Litteraria X 2, 1999, 25–36. ISBN 80–210–2072–5
- N. K. Rerich – chudožnik i poet.* Rossica. Naučnyje issledovanija po rusistike, ukrajinstike, belorusistike 1998–99, 10–32. ISSN 1211–7234
- The Music Principle of the Russian Modernism.* Res. přednášky. Institut für Sozio-Semiotische Studien. Universität für angewandte Kunst, Wien 1999, 32.
- Stil' modern v russkoj dramaturgii serebrjanogo perioda.* Russkij jazyk, literatura i kul'tura na rubeže vekov. IX Meždunarodnyj kongres MAPRAJAL, Bratislava 1999, 224.
- Od moderny k avantgardě.* Európske literárne avantgardy 20. stororčia. Tězy. Ústav svetovej literatúry SAV, Bratislava 1999, 1 s.

From Modernism to Avant-garde. European Literary Avant-Gardes of 20th Century. Theses. Institute of World Literature, Slovak Academy of Sciences, Bratislava 1999, 1 s.

2000

- Puškin a problémy mezidisciplinárního výzkumu.* Litteraria humanitas VII, A. S. Puškin v evropských kulturních souvislostech, Brno, MU 2000, 49–62. ISBN 80–210–2300–7
- Die lyrischen Zyklen von Andrej Belyj.* Zyklusdichtung in den slavischen Literaturen. Beiträge zur Internationalen Konferenz, Magdeburg, 18.–20. März 1997. Sonderdruck, Peter Lang 2000, 277–286. ISBN 3–631–35200–X
- „*Skazka o care Saltane*“: *Puškin – Rimskij-Korsakov – Bilibin.* Vzaimodejstvije literatur v mirovom literaturnom processe. Problemy teoretičeskoj i istoričeskoj poetiki, č. 1, Grodno, Grodnerskij Gos. Univ. imeni Janki Kupaly, Grodno 2000, 13–23. ISBN 985–417–175–2, ISBN 985–417–177–9
- Poetika poem M. Cvetajevov.* Russkaja literatura 20 v. Itogi i perspektivy. Materialy meždunarodnoj naučnoj konferencii 24–25 nojabrja 2000, Moskva 2000, 556–567.
- Stil' modern v tvorčestve Bloka, Apollinera i Chlebnikova.* V. Chlebnikov i mirovaja chudožestvennaja kul'tura na rubeže tysjačeletij. Astrachan' 2000, 134–136.
- První monografie o Jiřím Haussmannovi.* Sborník prací FF brněnské univerzity, Slavica Litteraria X 3, 2000, 116–117. ISBN 80–210–2072–5, ISSN 1212–1509
- Erotika a smrt v podání Michala Arcybaševa.* Sborník prací FF brněnské univerzity, Slavica Litteraria X 3, 2000, 130–131. ISBN 80–210–2343–0, ISSN 1212–1509
- Vladimír Kostřica* (nekrolog). Vsevolod Garšion at the Turn of the Century, vol. III. Oxford, Northgate Press 2000, 84–86. ISBN 1 902949 02 1

2001

- Stil' modern. Slovo i forma.* In: K. Lepilová a kolektiv, Inovace postgraduální přípravy učitelů ruštiny. Ostrava 2000, 51–54. (Vyšlo r. 2001.) ISBN 80–7042–573–3
- Ruskij literaturnyj eros v konce tysjačeletija.* Ruskij jazyk v centre Jevropy. 3, Associajacija rusistov Slovakii, Banská Bystrica 2000, 47–50. (Vyšlo r. 2001.) ISBN 80–986 315–3–4
- Simvolizm i stil' modern.* Sb.: Russkaja kul'tura XX veka na rodine i v emigracii. Imena, problemy, fakty. Yyp. 1, Moskva, Moskovskij gosudarstvennyj universitet im. M. V. Lomonosova, 2000, 115–127 (vyšlo r. 2001).
- Umění inspirace.* Sb. Umění teorie a Zdeněk Mathauser, Praha, Slovanský ústav 2000, 439–444. Detto in: Slavia 69, 2000, č. 4. (Vyšlo r. 2001.) ISSN 0037–6736
- Balmontova Duše Českých zemí.* Litteraria humanitas. Cesta k duši díla. Miroslav Mikulášek. Brno 2001, 41–46. ISBN 80–210–2531–X, ISSN 1213–1253
- Problémy genologie v české literární vědě a v díle Stefanie Skwarczyńskiej.* Litteraria humanitas VIII. Komparatistika, genologie, translologie. Krystyna Kardyni-Pelikánová, Brno 2001, 147–154. ISBN 80–210–2440–2, ISSN 1213–1253
- Balmontova koncepcie slovanské duše.* Litteraria humanitas. X. Slavistika a balkanistika. Ivan Dorovský. Brno 2001, 55–62. ISBN 80–210–2565–4, ISSN 1213–1253
- Fundamental'nyj vklad v garšinovedenije.* Sborník prací FF brněnské univerzity, Slavica Litteraria X 4, 2001, 114–115. ISBN 80–210–2552–2, ISSN 1212–1509
- Z Moskvy do Jeruzaléma.* Tvar 2001, č. 18, s. 6–7.
- I. S. Turgenev i F. M. Dostojevskij – predšestvenniki modernizma.* In: Dostojewskij und Deutschland. XI. Symposium der Internationalen Dostojewskij-Gesellschaft. Baden-Baden, 4.–8. Oktober 2001, 42.
- Stil' modern v ruskoj dramaturgii serebrjanogo veka.* Zagadnienia Rodzajów Literackich 44, 2001, z. 1–2, 87–96. PL ISSN 0084–4446

